

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

Factors Affecting Public Participation in Local Develop Plan

ไตรรัตน์ กอใหญ่* จักรวาล สุขไมตรี** กิรติวรรณ กัลยาณมิตร***

Tirat koryai, Jagraval Sukmaitree, Keratiwan Kalayanamitra

Received: June 8, 2020 Revised: June 29, 2020 Accepted: June 29, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การมีส่วนร่วมของประชาชนนับได้ว่า เป็นหลักการที่มีความสำคัญ และเป็นเรื่องที่สำคัญของไทยให้มีความสนใจเนื่องจากการเป็นพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาลโดยที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจเพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้นและเพื่อเป็นที่ยอมรับของทุก ๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่า ด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูลและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นก็เป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการของภาครัฐ ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายสาธารณะโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วม

* หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา Master of Political Science Program in Politics and Government, College of Innovation and Management, SuanSunandha Rajabhat University.

** วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Innovation and Management, SuanSunandha Rajabhat University.

*** วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา College of Innovation and Management, SuanSunandha Rajabhat University.

ประเมินผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนและตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชนในท้องถิ่นต้องการหรือไม่แต่อย่างใดก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นยังเกิดปัญหาเนื่องด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผลในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของชุมชน ดังนั้น ประชาชนจึงควรทราบถึงความหมาย ขั้นตอน ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐควรทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมเพื่อจะได้หาแนวทางและวิธีส่งเสริมประชาชนมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ (Keywords): การมีส่วนร่วมของประชาชน; แผนพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

Public participation is an important principle and also matter that Thai society is interested in because it is to develop politics into a participatory democracy under the principles of good governance, in which the government must provide opportunities for people and all relevant parties to participate in various national development, starting from encouraging participation in awareness join the decision-making to increase transparency and improve the quality of government decisions and to be accepted by all parties in public administration. For the benefit of the people according to the constitution of the Kingdom of Thailand 2017, the National Administrative Regulations Act (No. 5) 2002 and the Royal Decree With the principles and methods of good government administration in 2003, both are important to the public administration with transparency, honesty, disclosure of information and the opportunity for the public to participate in the determination of public policy. The formulation of local development plans is an integral part of government management. Which provides opportunities for local people to participate in formulating public policy by allowing them to participate in decision-making joint operations Join in to receive benefits and participate in evaluating the operations to ensure that they are by the plans and objectives that local people need or not. Nevertheless, Public participation in local development planning is still a problem due to factors such as personal factors. Social and economic factors environmental

factors which affects participation in thinking, decision making, operations, and evaluation in the formulation of local development plans of the community.

Keywords: Public Participation; Local Development Plan

บทนำ (Introduction)

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” ถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็น ในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของประเทศสะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ เพราะการปกครองท้องถิ่น คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเอง หรือกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของชุมชน โดยคนในชุมชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นความจำเป็น ดังเห็นได้จากการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังกำหนดให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด แก้ปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส รวมทั้งเป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ความเป็นเจ้าของชุมชน และเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น (อรทัย กิกผล, 2552, น. 4)

ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 16 และมาตรา 17 บัญญัติให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปพิเศษมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นแผนระยะสั้นหรือแผนระยะยาวแต่ทั้งนี้ต้องเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการปกครองการบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลังและการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ ที่กฎหมาย กำหนด และยังต้องอยู่ในการกำกับดูแล หรือตรวจสอบ โดยรัฐบาลและประชาคมอีกด้วย (มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2543, น.5-8)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 และมาตรา 17 แต่การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจะต้องอยู่ในการกำกับดูแลหรือตรวจสอบโดยรัฐบาล และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย โครงการ หรือกิจกรรมที่จำเป็น

ดังนั้น ประชาชนในท้องถิ่นควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนเสียก่อนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงอะไร มีขั้นตอนอย่างไรมีประโยชน์อย่างไร และอะไรเป็นปัจจัยในการส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและควรทราบถึงความเป็นมาของแผนพัฒนาท้องถิ่น ว่ามีที่มาอย่างไร

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงอะไร

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการที่ประชาชนได้ร่วมกันใช้โอกาสแก้ไขปัญหาเรื่องส่วนรวม หรือใช้ทรัพยากรสาธารณะให้เกิดคุณประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นหลักและผลประโยชน์ส่วนตนเป็นรอง โดยร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนร่วมกันปฏิบัติร่วมกันติดตามประเมินผลและร่วมกันรับผลประโยชน์ (ศุภวัฒน์ เพชรวงศ์, 2550, น.19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนาโดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริมชักนำการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้การริเริ่มในการคิดร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ (ประชัยศรีจามร, 2549, น. 10) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้นๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผน และปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของประชาชนในชุมชน (ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, 2541, น. 24-25)

อาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนยอมรับในกิจกรรมและโครงการและเพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ (Cohen and Uphoff (1977, pp. 59-76 อ้างถึงใน พระกิตติชัย ปญญาธโร (สินคง), 2557, น. 27-28)

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจเป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการเป็นการประเมินปัญหา หรือทางเลือกที่สามารถเป็นไปได้

ได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนา โดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.1 การมีส่วนร่วมในขั้นต้น หมายถึง การค้นคว้าความต้องการที่แท้จริงของวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

1.2 การมีส่วนร่วมขั้นเตรียมการ หมายถึง การหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นตัดสินใจปฏิบัติการ หมายถึง การหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการได้แก่อาสาสมัครผู้ประสานงานเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการคัดเลือกผู้นำและการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงาน และเป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจการและผลที่ปรากฏ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร หมายถึงการมีส่วนร่วมสละแรงกายการสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะให้ความเต็มใจ

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน หมายถึงการมีส่วนร่วมโดยวิธีการจ้างบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการการฝึกอบรมผู้ที่จะเข้าปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและเป็นผู้ประสานงานในโครงการด้วย

2.3 การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ หมายถึงการเข้ามีส่วนร่วมโดยการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ พบว่า ลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือเพราะการบังคับให้ทำนั้นผลประโยชน์จะไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญแต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจจะมีการคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากมีส่วนร่วมด้วย

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

3.1 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุหมายถึงการมีส่วนร่วมการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

3.2 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม หมายถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา

3.3 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล หมายถึง ความนับถือตนเอง(Self-esteem) พลังอำนาจการเมือง (Political power) และความคุ้มค่าของผลประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึงการมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการหาข้อดีและข้อบกพร่อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไปและเป็นการประเมินผลความสำเร็จ

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดระบบหรือกำหนดระบบของโครงการ และต่อมามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ ดำเนินงานตามโครงการและแผนงานที่กำหนดไว้ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการทั้งประโยชน์ด้านวัตถุ สังคมและบุคคล และท้ายที่สุดมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการหาข้อดีและข้อบกพร่อง

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังต่อไปนี้(สมบุญ นันทวงศ์, 2542, น. 18 อ้างถึงใน อติสรณ์ชัดสีโส, 2551, น.7)

1. เนื่องจากโครงการพัฒนาชุมชนในทุกโครงการจะมีวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่ง คือ เพื่อให้ประชาชนกินดีอยู่ดี มีรายได้สูงขึ้น มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น รวมตลอดถึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น หากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนได้ยอมรับและสนับสนุนต่อการพัฒนาชุมชน โครงการเหล่านั้นย่อมมีโอกาสที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย และในทางตรงกันข้าม หากประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายของโครงการพัฒนาชุมชนไม่ให้การสนับสนุนจนถึงขนาดทำการต่อต้านแล้ว โครงการพัฒนาชุมชนนั้นย่อมประสบกับความล้มเหลวในที่สุด

2. เนื่องจากการยอมรับว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะเป็นผู้อาศัยในพื้นที่นั้นมานานอย่างต่อเนื่อง จึงน่าจะรู้เรื่องราวของปัญหาและความต้องการ ดังนั้น การที่ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ทราบปัญหาและความต้องการได้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี เพื่อที่จะได้สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดกับความต้องการมากขึ้น

3. เนื่องจากตระหนักว่า แนวคิดของการพัฒนาชุมชนในลักษณะที่จะใช้รูปแบบเดียวกันทั่วประเทศเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะสภาพปัญหาความต้องการ ตลอดจนสภาพ

ภูมิศาสตร์พื้นที่ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม และวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ฉะนั้น การที่จะให้รูปแบบของการพัฒนาชุมชนเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ นอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงจุดแล้ว ยังอาจสร้างความล้มเหลวในการดำเนินโครงการสร้างการพัฒนาชุมชนได้ง่าย โดยเฉพาะถ้าชุมชนไม่ยอมรับ ไม่ให้ความร่วมมือ หรือต่อต้านในสิ่งที่บังคับหรือชี้นำให้เขา

4. ส่วนประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองมาเป็นแนวทางในการปูพื้นฐานเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาประเทศให้เกิดขึ้นทุกระดับ ในการพัฒนาชุมชนก็เช่นกัน แนวคิดของการพัฒนาชุมชนจะมุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ช่วยเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของประชาชนในระดับชุมชนจริง ๆ

เครตัน (เครตัน เจมส์ แอล,(2548, น.7-10) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน 8 ประการ คือ

1. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับประชาชนและการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยทำให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของนโยบายและโครงการนั้น ๆ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ แทนวิธีการที่เคยใช้มาในอดีต ซึ่งเป็นการทำให้การตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ มีความรอบคอบมากขึ้น

2. การลดค่าใช้จ่ายและค่าสูญเสียเวลา โดยทั่วไปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ มักจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันของคนหลายฝ่ายอาจจะดูว่าสิ้นเปลืองและเสียเวลากว่าที่จะสามารถตัดสินใจได้ แต่เมื่อตัดสินใจแล้วและนำไปสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีที่ประหยัดกว่าด้วยซ้ำ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างรวดเร็วโดยที่ไม่ได้ทำการตกลงระหว่างกลุ่มหรือขอความเห็นชอบจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง อาจนำความขัดแย้งมาสู่

3. การสร้างฉันทมติ เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งในทางการเมืองและก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ

4. เพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ เป็นการสร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้า และความขัดแย้งที่รุนแรงได้ ความขัดแย้งในโครงการอาจนำไปสู่การเป็นปฏิปักษ์อันยากที่จะแก้ไข

6. ความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้งจำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการตัดสินใจซึ่งมีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อประชาชน และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้โครงการที่ได้รับการยอมรับหรือการเข้าร่วมจากประชาชนยังทำให้โครงการนั้นได้รับความเชื่อถือและการดำเนินการก็มีความชอบธรรมตามไปด้วย

7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ประชาชนในชุมชน ถือเป็น การให้การศึกษาแก่ชุมชนในอีกมิติหนึ่งเป็นการเรียนรู้ในกระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีในการฝึกฝนผู้นำท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

8. ช่วยให้ประชาชนสนใจในประเด็นสาธารณะมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและเป็นการช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประโยชน์ทั้งต่อภาครัฐ รวมทั้งตัวของประชาชนหรือชุมชนด้วย ซึ่งการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมจะทำให้ภาครัฐสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดมากขึ้น และสามารถลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ ประกอบกับในส่วนของตัวประชาชนเองก็ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เพราะในกระบวนการมีส่วนร่วมย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นระหว่างกันตลอดเวลา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลมีหลายปัจจัย ดังนี้(John and Norman,1997, p. 97 อ้างถึงใน ดวงสมร นาเมือง, 2554, น.57)

1. อายุ และเพศ ปัจจัยนี้เป็นตัวแปรที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคล ซึ่งอาจมีปัญหายู้ง่วงในการกำหนดในยุคของคนกลุ่มต่าง ๆ กล่าวคือ จะกำหนดอายุตามปี ปฏิทิน หรือตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ส่วนในเรื่องของเพศ พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากกว่าเพศชาย

2. รายได้เป็นปัจจัยในเชิงโครงสร้างทางสังคม เหตุที่รายได้นับเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการมีส่วนร่วมนั้นเป็นเพราะว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมมิได้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยมีต้องแลก

กับสิ่งใดอย่างน้อยที่สุดก็เป็นการเสียโอกาสในการกระทำสิ่งอื่นเมื่อพิจารณาในทางเศรษฐศาสตร์ ดังนั้นโดยทั่วไปแล้วบุคคลที่มีฐานะในเชิงรายได้ และในทางสังคมสูงก็มักจะมีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำ

3. แหล่งรายได้ นักวิชาการกล่าวกันว่าการพิจารณาศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ที่ยากจนในชนบทนั้น โดยทั่วไปมักจะวิเคราะห์ระดับของรายได้ และแหล่งที่มาของรายได้ของผู้เข้ามีส่วนร่วมข้อมูลเรื่องรายได้ ในแหล่งที่มาในบางครั้งจะไม่มีคำตอบ และอาจจะมีการปกปิดเนื่องจากเกรงจะต้องเสียภาษีมากขึ้น

4. การศึกษาเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ทางด้านเทคนิค หรือบางที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคของคนในการเข้าถึงกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การอ่านออกเขียนได้ของคนในชุมชนนั้นจะวัดจากจำนวนปี ที่เข้าศึกษาต่อในระบบโรงเรียน และโดยทั่วไปการพิจารณาตัวแปรด้านการศึกษานี้มักจะประกอบไปกับปัจจัยหรือตัวแปรด้านเพศ และอายุด้วย

5. การแบ่งแยกทางสังคม เชื้อชาติ ศาสนา ชุมชน และถิ่นกำเนิด ปัจจัยด้านนี้มีความซับซ้อนมากในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของบุคคลในทางปฏิบัตินักพฤติกรรมศาสตร์ จึงมักจะศึกษาเฉพาะบริเวณที่ประชากรซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษามีความแบ่งแยกในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวที่เห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามปัจจัยบางตัว เช่น ความแตกต่างทางสังคม และความแตกต่างทางวัฒนธรรมก็ยากที่จะจำแนกได้อย่างชัดเจนว่าสิ่งใดมีความสำคัญมากกว่ากัน นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านนี้พบว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อความแตกต่างของระดับการศึกษา และรายได้ของบุคคลด้วย

6. อาชีพ การกำหนดลักษณะของอาชีพจะช่วยให้เกิดความสะดวกต่อการระบุกลุ่มประชากรเป้าหมายที่จะได้รับประโยชน์ จากโครงการพัฒนาโดยทั่วไปแล้วเรามักจะแบ่งอาชีพออกเป็นอาชีพในภาคเกษตรกรรม และอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

7. ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เป็นกิจกรรมสาธารณะเพราะระยะเวลาที่ได้จากการตั้งถิ่นฐานการเป็นเจ้าของความคุ้นเคยทำให้เป็นปัจจัยที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

8. การถือครองที่ดินและสภาพการได้รับการว่าจ้างระยะเวลาในการถือครองที่ดินและการได้รับการว่าจ้างนั้น ถือเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นในการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมที่จะดำเนินการกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สามารถเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมต่าง ๆ ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนหลาย ๆ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ การศึกษา รายได้ สถานภาพทางสังคม การแบ่งแยกทางสังคม เชื้อชาติ

ศาสนา ชุมชน ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมรอบถิ่นที่อยู่ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเป็นตัวบ่งบอกของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันออกไป

ความเป็นมาของแผนพัฒนาท้องถิ่น

นับแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทอำนาจหน้าที่กว้างขวางมากขึ้น โดยมีเพียงที่จะมีหน้าที่ให้บริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังขยายบทบาทหน้าที่ออกไป รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาคมท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารพัฒนาและการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วเห็นว่า การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมาห้วงระยะเวลาของการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ.2551 มาตรา 18 กำหนดให้แผนพัฒนาจังหวัดมีระยะเวลาสี่ปี และการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด จึงได้ดำเนินการจัดทำระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ลงนามในระเบียบดังกล่าวเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2559 และได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2559 โดยระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี เป็นแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาหมู่บ้านหรือแผนชุมชน อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงานโครงการพัฒนา ที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปีซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้า และหมายความรวมถึงการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี จึงเป็นเอกสารที่แสดงความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาซึ่งแสดงแนวทางการพัฒนาและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ชัดเจน และมีลักษณะเฉพาะตัวที่จะต้องดำเนินการ

ให้เกิดผลโดยแสดงโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาที่จะดำเนินการเป็นห้วงระยะเวลา 4 ปีและที่สำคัญมีความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากับงบประมาณรายจ่ายประจำปี (คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี, 2563, น.1)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น อาจประกอบด้วยปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ การศึกษา รายได้ สถานภาพทางสังคม การแบ่งแยกทางสังคม เชื้อชาติ ศาสนา ชุมชน ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมรอบถิ่นที่อยู่ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเป็นตัวบ่งบอกของการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brow (1993, p. 59 อ้างถึงใน สมบัติ ทัทธานี, 2554, น. 98) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านระดับการศึกษาว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงมักจะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างเข้มแข็ง มากกว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า เพราะประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับความน่าเชื่อถือและศรัทธาในสายตาของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการกล้าแสดงออกตลอดจนการตัดสินใจที่แสดงเจตนารมณ์ในการเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรเจิด สอพิมาย (2550, หน้า 50-52) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน

บทสรุป (Conclusion)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนยอมรับในกิจกรรมและโครงการและเพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยประชาชนเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดระบบหรือกำหนดระบบของโครงการ และต่อมามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ ดำเนินงานตามโครงการและแผนงานที่กำหนดไว้ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการทั้งประโยชน์ด้านวัตถุ สังคมและบุคคล และท้ายที่สุดมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ ร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการหาข้อดีและข้อบกพร่อง การมีส่วนร่วมของ

ประชาชนมีประโยชน์ทั้งต่อภาครัฐ รวมทั้งตัวของประชาชนหรือชุมชนด้วย ซึ่งการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมจะทำให้ภาครัฐสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุดมากขึ้น และสามารถลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้ ประกอบกับในส่วนของตัวเองประชาชนเองก็ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เพราะในกระบวนการมีส่วนร่วมย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นระหว่างกันตลอดเวลาแต่อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนหลาย ๆ ปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ การศึกษา รายได้ สถานภาพทางสังคม การแบ่งแยกทางสังคม เชื้อชาติ ศาสนา ชุมชน ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมรอบถิ่นที่อยู่ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเป็นตัวบ่งบอกของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันออกไป

และเนื่องด้วยแผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี เป็นแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และกลยุทธ์ โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาหมู่บ้านหรือแผนชุมชน อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงานโครงการพัฒนา ที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปีซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้า แผนพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ฉะนั้น จึงควรเป็นแผนที่ตรงกับความต้องการของประชาชน เป็นแผนที่กำหนดนโยบายโครงการ กิจกรรม เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้นอาชีพ มีความเสมอภาคกันในการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง (References)

- เครตั้น เจมส์ แอล. (2548). “คู่มือการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง”, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์, ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ และ สุริยา ศรียะพันธ์. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น.
- ดวงสมร นาเมือง. (2554). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลสระคู อำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บรรเจิด สอพิมาย. (2550). “การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา” **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประชัย ศรีจามร. (2549). “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ, กรณีศึกษา : ตำบลป่าน้อยออดอนชัยอำเภอมือง จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารศาสตร. สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน**.
- พระกิตติชัย ปญญารโ (สินคง). (2557). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2541). “การมีส่วนร่วมของประชาชน”. **วารสารพัฒนาชุมชน** 2, 3(5), 24-25
- ศุภวัฒน์ เพชรวงศ์. (2550). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า อำเภอป่าปาด จังหวัดอุดรดิษฐ์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์.
- สมบัติ ทัพธานี. (2554). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

- มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2543). “พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542”. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
- คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี. (2563). คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.khamahuan.go.th/manage/upload_file/q5dUjzihEWp20170525141319.pdf. [2 มิถุนายน 2563]
- อดิสรณ์ ขัดสีใส. (2551). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่”. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถัย กักผล. (2552). “คูคิด คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น”. กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์.